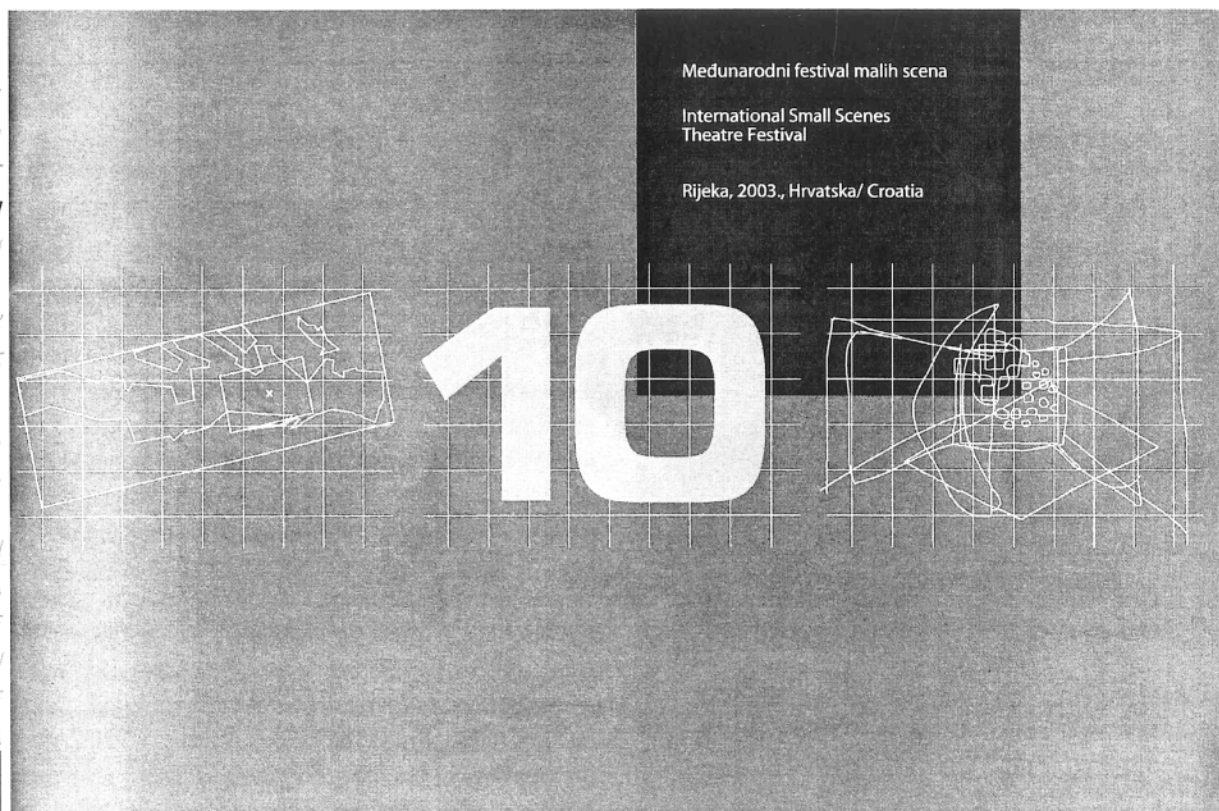

Međunarodni festival malih scena, Rijeka

Darko Lukić

RIJEČ**IZBORN**NIKA

Načiniti odabir programa desetog Međunarodnog festivala malih scena u Rijeci svakako je iznimno časna i sretna zadaća, ali ništa manje teška i zahtjevna. Put što ga je Festival prošao u svom prvom desetljeću, pod umjetničkim vodstvom Nenada Šegvića i selektorskim kriterijima ponajprije pokojnog Dalibora Foretića, a potom Jasena Boke, put je koji mnogostruko obvezuje. U isto vrijeme, biti sudionikom svih tih deset godina, za mene ne znači samo radost i privilegij, nego i donosi osjećaj pripadnosti jednoj pojavi u hrvatskom kazalištu koja se

mukotrpno i teško izborila za svoj ugled i važnost kroz desetljeće opstajanja. Znači to i pripadnost kazališnoj zajednici koja se svake godine okuplja ne samo na predstavama nego i nakon njih, na razgovorima koji su odavno ocijenjeni kao po svemu posebno i neponovljivo sudjelovanje gledatelja u festivalskim događanjima. Znači to i povezanost s riječkom publikom koja je svom festivalu odan prijatelj i zahtjevan suradnik.

Neumjesno je u svečanoj obljetničkoj prigodi napominjati da takvu zadaću valja ispuniti s vrlo skromnim fi-

nancijskim sredstvima i s festivalskom infrastrukturom koja se sastoji od neizmjernog entuzijazma i predanosti svega nekoliko osoba. Pa ipak, sve to festivalsku publiku ne mora zanimati. Ona ima pravo na svoj festival dostojan desetljeća u kojemu je i sama taj festival stvarala.

Od skromnih i ambicioznih početaka, program je ubrzo uzmogao opravdati naslov međunarodnog festivala i ponešto se udaljio od strogosti ograničenja "malih scena". Uporedo s tim, razmatrao je većinu bitnih tema i pitanja suvremenog kazališta, odmjeravajući domaće stvaralaštvo prvo među vlastitim događanjima, a potom i u međunarodnom kontekstu, bilo da je riječ o suvremenom dramskom pismu, suvremenom kazališnom izričaju, odnosu prema klasicima i baštini, društvenim temama i izazovima ili pak otvaranju prema drugima i drukčijima.

Taj je festival utoliko prije postavio zahtjev da se suvremeno hrvatsko stvaralaštvo prikaže u kontekstu u kojemu stoljećima postoji, kontekstu koji ne samo omeđuje nego i definira hrvatsku kulturu uopće. Crte tih kulturnih granica povlače Sredozemlje, Srednja i Jugoistočna Europa, kao prostori među i na kojima je hrvatska kultura, u njoj svakako i kazalište, oduvijek sudjelovala u stoljetnoj "razmjeni snova". Snova katkad bližih noćnim morama, katkad bližih snatrenju i snivanju željenog, katkad, pak, toliko stvarnih da se iz njih teško probuditi i prepoznati javu... kao što sa svim snovima, uvijek i posvuda, uostalom, biva.

Ti prostori – zemljopisni, kulturni, kazališni – susretali su se u Rijeci i prije našeg festivala, nastavili su se susretati i na njemu pa su najviše oni odredili sanjani zemljovid njegove desete obljetnice. U isto se vrijeme susrelo i preplelo nekoliko tema koje su na svoj način obilježile i prvo festivalsko desetljeće.

Primjerice, Schillingov pogled iz vremena današnjeg na Büchnerova *Woyczeka*, jednako kao i Prohićev na Wedekindovo *Proletno buđenje*, prizori su koje znani nam ljubinski umjetnici imenuju *Prizorima iz života Srednje Europe*, kako su nazvali svoj pogled u Musilov roman *Patnje gojenca Toerlesa*. Pogledi su to u središte svijeta koji je takav kakav jest jednostavno morao poroditi Freuda baš u svom okruženju, stvorivši za njim nezasitu potrebu svojim frustracijama, svojim prohladnim sfumatom i pristojno poluglasnim šaputanjima strašnih rečenica. Svijet srednjoeuropskoga građanstva, ro-

dno mjesto ideologije malograđanštine, koji radije guši i truje, makar i sebe samog, nego što više i sukobljava se, a kad se pak odluči sukobiti, izaziva svjetske ratove. Tolika je u njemu nesnošljivost prema svemu što ne može stati u obližnju gradsku kavanu, gdje pristojni ljudi u pristojno vrijeme piju svoju toplu čokoladu, biranim riječima pristojno tiho razgovarajući o uljudnosti i pobožnosti, pola sata nakon što su u uredu bešćutno bližnjega svoga doveli do bankrota i neposredno prije nego će poći doma zlostavljati svoju djecu.

S osunčanih sredozemnih strana, pak, mediteranski glasno, Dante Alighieri i Marin Držić dozivaju se u Rijeci na ovoj, Držićevoj strani jadranske obale i prepoznaju svoje odraze u kazališnim zrcalima Firenze i Beograda, kao pozivi iz davnine, daleki odsjaji, upiti o prošlosti koja na ovim prostorima sporo prolazi. Iz Ljubljane dolazi zastrašujuće suvremen odjek suvremenoga svijeta, priča o terorizmu i nasilju, s "dalekih strana" koje su najednom postale na svim stranama svijeta tako blizu. Tu je Freud već odavno nepotreban, jer se ljudska psiha izobličila do mjere u kojoj je psihologija više ne može razumjeti. Svjedoče o posljedicama takvih poremećaja ljudske naravi i *Kraljice*, kao i *Ay Carmela*, sarajevski svježe poratni pogled u davni španjolski građanski rat. *Glorija* i *Jelka kod Ivanovih* potvrđuju da su manipuliranje pojedincem i njegovom slobodom, prisila i nasilje nad osobom uvijek slični, u svim vremenima i na svim prostorima, i u ime bilo kakve ideologije, kao što je jednako skupa sloboda ili čak san o njoj. *Sabrane priče* i *Nosi nas rijeka* uvode nas u intimu ljudskih odnosa, dramatičnost jednostavnih ljudskih postupaka što čine temelj svijeta. Iz tih malih svakodnevnih ljudskih (ne)moćnosti sporazumijevanja klijaju golemi nespo-razumi o čijim strahotama svjedoče ranije nabrojane predstave. Pokazuju nam skrivene strane drama "iza četiriju zidova", u čijim se sitnim događajima uvijek zrcali cijeli svemir velikih zbivanja.

I tako, izgleda, sve ove predstave razgovaraju, međusobno i s nama.

Pa ipak, okupljajući nas na festivalu, nemaju opasnu nakanu dati ikakve definitivne i neupitne odgovore. Njihova je jedina zadaća postaviti nam prava pitanja.